DATE CULTIVATION

ڪجي جي پوک

سنڌ ۾ ڪجي جي پوک، فصل جي سار سنڀال
۽ پيداوار وڌائڻ بابت ڄاڻ

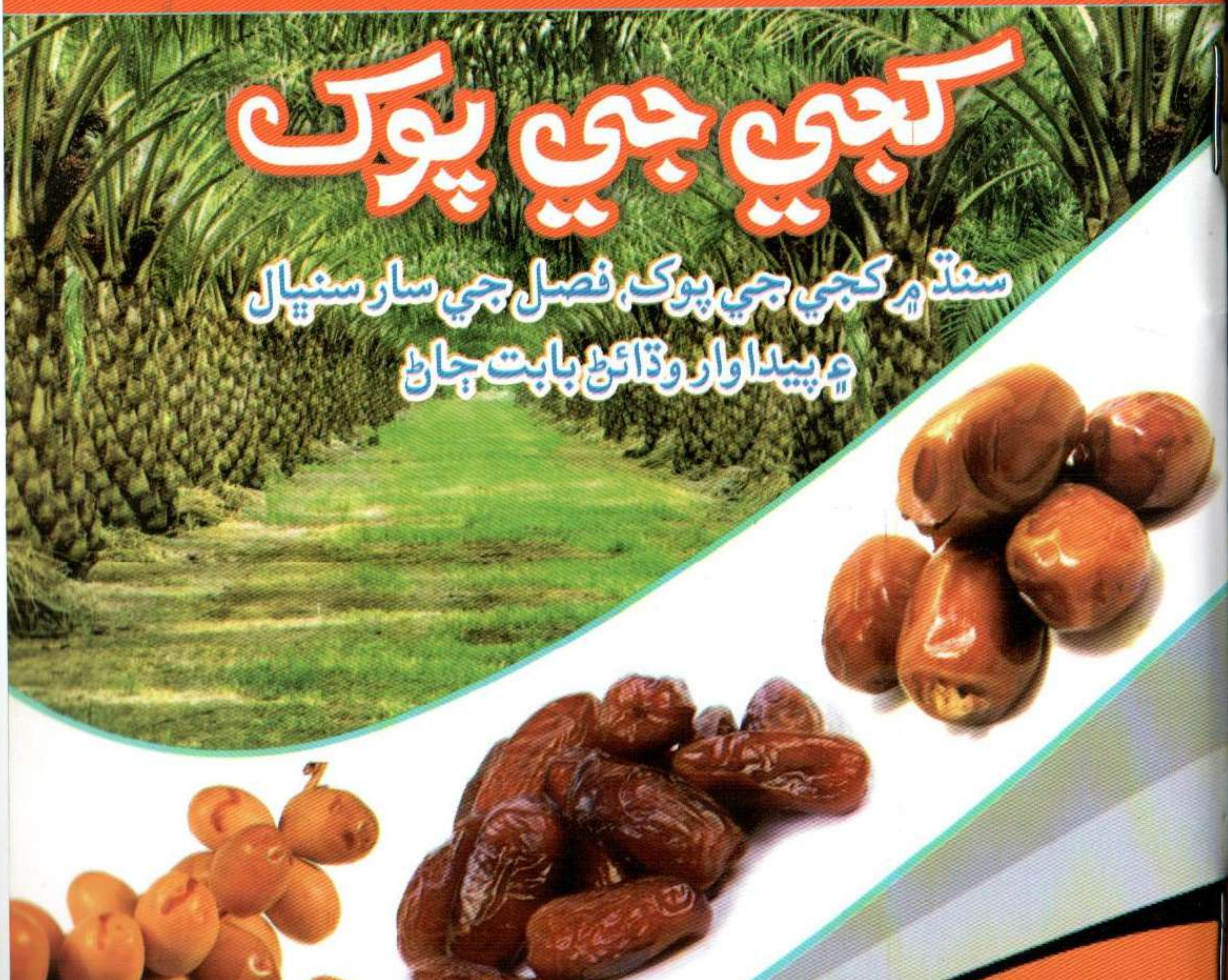

سنڌ زرعي ترقياتي منصوبو

Sindh Agricultural Growth Project (SAGP)

کجي جي پوک

سنڌ ۾ کجي جي پوک، فصل جي سار سنڀال
۽ پيداوار وڌائڻ بابت ڄاڻ

سنڌ زرعي ترقياتي منصوبو

Sindh Agricultural Growth Project (SAGP)

حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو	:	ڪجي جي پوک (سنڌ ۾ ڪجي جي پوک، فصل جي سار سنڀال ۽ پيداوار وڌائڻ بابت ڄاڻ)
سهيڙيندڙ	:	مير سهيل احمد ٽالپر
لي آئوٽ ۽ ڊزائين	:	احمد سولنگي
تعداد	:	3000
صفحا	:	48
سال	:	جولاءِ 2016ع

© rights are reserved

Title	:	**Date Cultivation** (Date Crop Cultivation in Sindh, Management of the Crop and Information about Yield Enhancement)
Compiled by	:	Mir Sohail Ahmed Talpur
Layout & Design	:	Ahmed Solangi
Copies	:	3000
Pages	:	48
Year	:	July, 2016

سٽاءُ

پيش لفظ	5
کجي	6
کجي جو بنياد	8
دنيا ۾ کجي پيدا ڪندڙ مکيہ ملڪ	9
کجي جو استعمال	10
نسل جي پيداوار	11
(1) ککڙيءَ جي ذريعي	11
(2) جهٽن يا (Suckers) جي ذريعي	12
جهٽن جو مفاصلو	13
جهٽن حاصل ڪرڻ ۾ احتياط	13
(3) ٽشو ڪلچر ذريعي	14
آبهوا	15
زمين	15
وقتائتي پوک	16
کجي جون جنسون	16
پوکڻ جو طريقو	17
کڏا تيار ڪرڻ	17
پاڻي جو استعمال	19

ڪجي

ڪجي انسان جي لاءِ رب العزت جي عطا ڪيل بيشمار تحفن مان بهترين تحفو آهي، جو لذيذ ۽ ذائقدار ميوو آهي. انسان جي نسل لاءِ هن جي اهميت تمام گهڻي آهي، جو رب العزت انسان کان پوءِ هن کي پيدا ڪيو. هي نبين جي وڻندڙ خوراڪ آهي. رسول پاڪ صلعم هن کي عام طور گهڻو پسند ڪندا هئا. چاڪاڻ تہ هيءَ مڪمل غذا جي حيثيت رکي ٿي، جنهن ۾ اهم جزا جهڙوڪ پاڻيٺ جو مقدار 13.8 کان 26.1 سيڪڙو، پروٽين 1.9 کان 3.0 سيڪڙو، سٽپ 0.5 سيڪڙو لوڻيات (ڪئلشيم، بوهہ، پوٽاشيم) 1.3 سيڪڙو ۽ نشاستو 6.37 کان 7.6 سيڪڙو جڏهن تہ کنڊ جو مقدار 72.2 سيڪڙو آهي. هن جي غذائي اهميت جي ڪري، ڪجور

پراڻي زماني ۾ سپاهين جي خوراڪ جو اهم ذريعو رهيو هو. ننڍي کنڊ پاڪ هند ۾ هيءَ سڪندراعظم جي حملن وقت وجود ۾ آئي ۽ محمد بن قاسم جي وقت ۾ هن جي پيداوار ۾ واڌارو ٿيو. جڏهن ٻاهرين ڪاهه ڪندڙ ۽ واپاري قافلو جو هتان جي رستن ڪان ايندا هئا، پنهنجي خوراڪ ۾ ڪجي استعمال ڪندا هئا.

دنيا ۾ هر سال اٽڪل 6.77 ملين ٽن ڪجي پيدا ٿئي ٿي، جنهن ۾ پاڪستان جي سال ۾ پيداوار اٽڪل 0.73 ملين ٽن آهي. اهڙيءَ طرح پاڪستان جو شمار دنيا ۾ ڪجور پيدا ڪندڙ ملڪن ۾ پنجون نمبر آهي. پاڪستان ۾ ڪجور گهڻو ڪري مڪران، خيرپور ۽ سکر ڪانسواءِ وڏي مقدار ۾ ملتان، مظفرڳڙهه، ڊيرا غازي خان، فيصل آباد، جهنگ، ڊيرا اسماعيل خان ۾ پيدا ٿئي ٿي. اسان وٽ ان جي پيداوار ۾ بهتريءَ جي تمام گهڻي گنجائش موجود آهي.

ڪجي جو فصل انتهائي اهميت وارو فصل آهي، هن فصل جي ڪارڪ / ڪتل يا چوهار سيني غذائي عنصرن تي ٻڌل هوندا آهن. هي فصل سنڌ ۾ وڏيڪ ايراضي تي خيرپور ۾ لڳايو ويجي ٿو. جتي پراڻي وقت ۾ ٻه سؤ جنسن ڪان وڏيڪ جنسون لڳايون ويندڀون هيون، پر هن وقت اُهي جنسون لڳن ٿيون جن جي مارڪيٽ ۾ وڏيڪ کپت آهي. انهن مان اصيل جنس لڳ ڀڳ نوي سيڪڙو ايراضيءَ تي لڳي ٿي.

ڪجي جو بنياد

ڪجي هزارين سالن کان وچ ڪاڙي وارن ملڪن (مڊل ايسٽ) ۽ سنڌ ماٿري جو هڪ غذائي ڪاڌو رهيو آهي. آثارِ قديمه مان ثابت ٿيو آهي ته ڪجي عربستان جي اوڀر وارن ملڪن ۾ 6000 قبل مسيح کان پوکي ويندي هئي. جيڪي هاڻي عراق ۽ ڀر

وارا ملڪ آهن، جتي پراڻي وقت کان پوک ٿيندي هئي، ممڪن آهي ته قديم مصر 4000 قبل مسيح ۾ مصر وارا ڪجي کي کائڻ ۽ ڪجي جو شراب ٺاهڻ ۾ استعمال ڪندا هئا. تاريخ مان ثابت ٿيو آهي ته ڪجي 7000 قبل مسيح ۾ نوپهڻي سپيتا جيڪو هاڻي پاڪستان آهي ان ۾ سنڌو ماٿري ۾ پوکي ويندي هئي. ان ڪانپوءِ آهستي آهستي واپارين ڪجي کي ڏکڻ، اولهه ايشيا، اتر آفريڪا ۽ اسپين جي ڀر وارن ملڪن ۾ پکيڙي ڇڏيو جنهن ڪانپوءِ تقريباً پوري دنيا ۾ پوکجڻ لڳي.

دنيا ۾ کجي پيدا ڪندڙ مکيه ملڪ

نمبر	ملڪ	پيداوار ملين ٽن	دنيا جي پيداوار جو حصو
1.	مصر	1,470,000	19%
2.	ايران	1,066,000	14%
3.	سعودي عرب	1,050,000	14%
4.	الجيريا	789,357	10%
5.	عراق	650,000	8%
6.	پاڪستان	600,000	8%
7.	سوڊان	433,500	6%
8.	عمان	270,000	4%
9.	متحده عرب امارات	250,000	3%
10.	تونيسا	190,000	2%

w.countryranker.

ڪجي جو استعمال

انساني تاريخ شاهد آهي تہ ڪجي قديمي زماني کان وٺي مختلف طريقن سان استعمال ٿيندي رهي آهي. ڪجي تازي ميوي طور، ڪجي کي سڪائي ڇوهاري طور، ڪجي کي گرم پاڻي سان ڪتل ٺاهي ڪري استعمال ڪئي ويندي هئي.

اڄ جي دؤر ۾ جتي جديد ترين پروسسنگ پلانٽ جهڙيون سهولتون هجڻ جي ڪري ڪجي مان مختلف شيون جهڙوڪ: ڪجي جو حلوو ڪجي جي مٺائي وغيره مختلف پيڪنگ ۾ مارڪيٽ ۾ اچي ويون آهن.

نسل جي پيداوار

فصل جو نسل ٻن طريقن سان وڌائي سگهجي ٿو. هڪ ٻج يا ڪڪڙيءَ رستي ٻيو ٻچن يا جهتن ذريعي، انهن ٻنهي طريقن جي استعمال جي پنهنجي اهميت آهي.

(1) ڪڪڙيءَ جي ذريعي:

کجور جي ڪڪڙيءَ رستي حاصل ڪيل ٻوٽا 80 ـ 50 سيڪڙو نر ٿيندا آهن، جڏهن تہ مادي ٻوٽن جو تعداد تمام گهٽ يعني 20 کان 25 سيڪڙو هوندو آهي. اهڙن

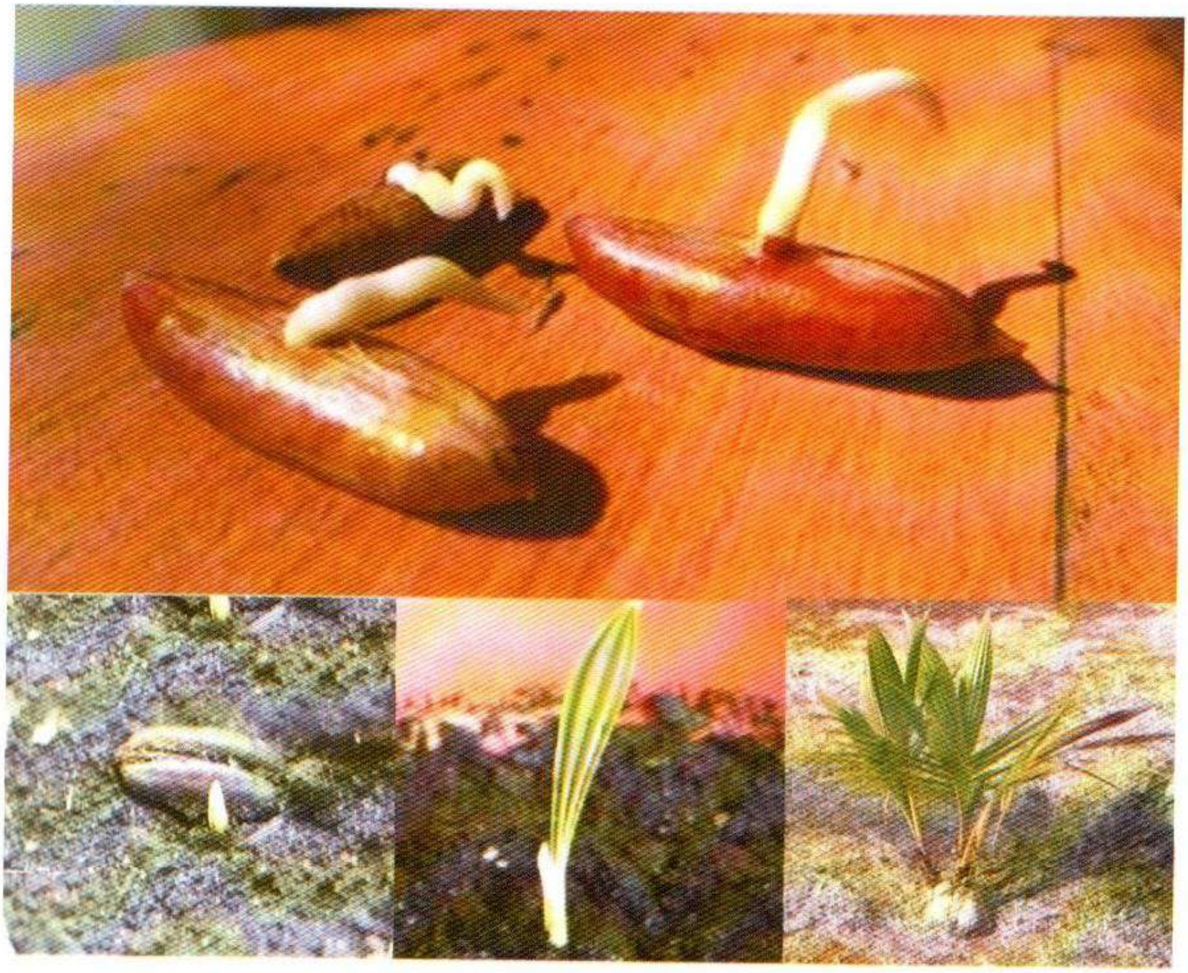

ٻوٽن ۾ ميوو تمام دير سان پيدا ٿيندو آهي. اهڙا ٻوٽا شڪل ۽ خاصيتن ۾ پنهنجي اصلي جنس کان مختلف ٿين ٿا ۽ گهٽ درجو رکن ٿا. ان هوندي بہ نون جنسن پيدا

ڪرڻ لاءِ ڪڪڙي ذريعي ٻوٽا حاصل ٿي سگهن ٿا. ڪڪڙيءَ رستي پوکيءَ ۾ اها دشواري آهي تہ نر جي سڃاڻ ۾ تمام گهڻي دير ٿئي ٿي، جنهن ۾ وقت ۽ پئسي جي سيڙپ ٿئي ٿي. اهڙا ٻوٽا 8 کان 10 سالن ۾ ميوو جهلين ٿا. ان ڪري اهو طريقو تمام گهٽ استعمال ٿئي ٿو.

(2) جهٽن يا (Suckers) جي ذريعي:

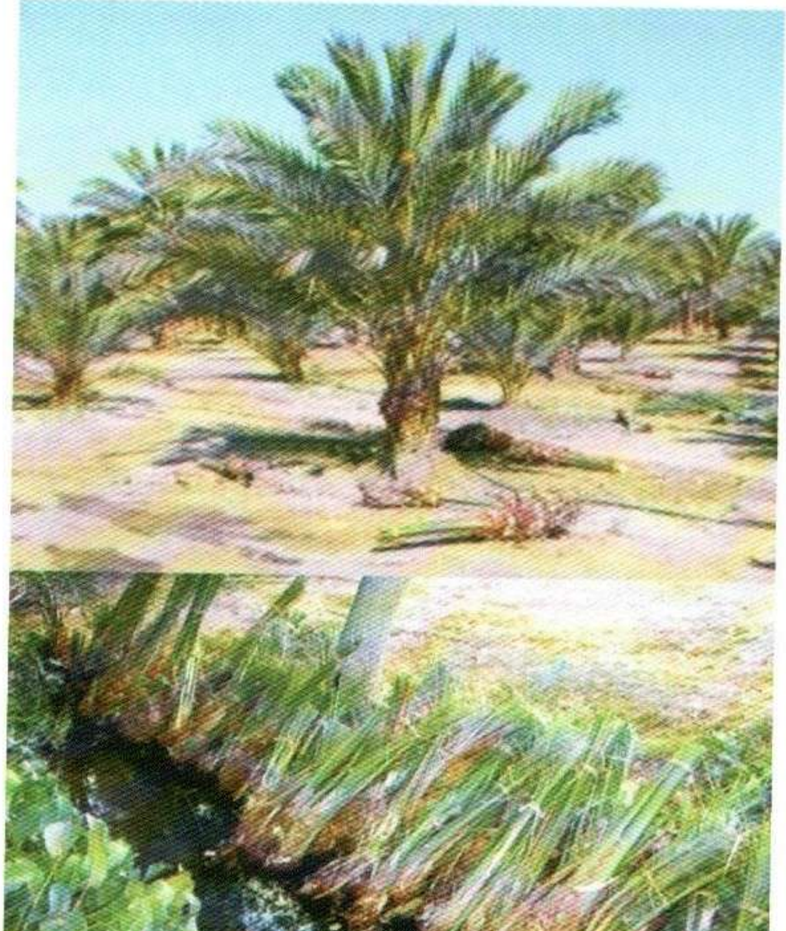

ڪجي پوکڻ جو هيءَ بهترين طريقو آهي. ڪجي جو ٻوٽن سان گڏجي ننڍا ٻوٽا پيدا ٿين ٿا، انهن کي جهٽون چئجي ٿو. انهن مان حاصل ٿيندڙ فصل صحيح نسل جو ضامن آهي. اگر نر حاصل ڪرڻو آهي تہ جهٽون نر ٻوٽن مان حاصل ڪيون وڃن. اگر مادي ٻوٽا حاصل ڪرڻا آهن تہ جهٽون مادي ٻوٽن مان حاصل ڪيون وڃن.

عام طور تي ڪجي جي واڌ ويجهہ ٻچن / جهٽن ذريعي ٿئي ٿي. اُن لاءِ ڪجين جي ٿڙن جي پڙ ۾ زمين تي جيڪي ٻچا ڦٽن ٿا اُهي نئين باغ لاءِ 3 کان 4 سالن جا ٿين تہ ڪڍي لڳائڻ گهرجن. پر اُهي ٻچا لڳائجن جهٽون تندرست، ۽ 5 کان 15 ڪلو گرام جي وزن

برابر هجن. هر نسل ۾ جهتن جو تعداد مختلف هوندو آهي ۽ اڪثر 30 کان 50 سيڪڙو تعداد هوندو آهي. جهتن جي لاءِ زمين ۾ واريءَ جو مقدار گهٽ هجڻ گهرجي. جيڪي صحتمند هجن، ٻچا اهڙي طرح تيز اوزار سان ڪڍجن جيئن وڻ ۽ جهتون ۽ انهن جون پاڙون زخمي نه ٿين جهتون اُهي لڳائجن جن کي پاڙون ضرور هئڻ گهرجن. جهتون ڪڍڻ وقت پهريان وڻ جي پاسي واري مٽي هٽائي ٻچا آزاد ڪجن جنهن بعد تيز اوزار سان وڏي ڏار ڪجن. هي ڪم تجربيگار ماڻهوءَ کان ڪرائڻ گهرجي.

جهتن جو مفاصلو:

ڪجي جي هڪڙي جهت کان ٻئي جهت جي وچ ۾ مفاصلو 15 فوٽ ـ ۽ قطار کان قطار جو مفاصلو 15 فوٽ رکڻ گهرجي.

جهتين حاصل ڪرڻ ۾ احتياط:

مٿين ذڪر ڪيل طريقن مان جهتن ذريعي پوکي ڪامياب ثابت ٿي آهي، پر احتياط ضروري آهي. جهتن حاصل ڪرڻ لاءِ مادي ٻوٽي جي عمر 10 سالن کان مٿي هجڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته ننڍي عمر جي ٻوٽي جي ڏانڊي نازڪ هوندي آهي.

جيڪو آساني سان بيمارين ۽ ڪيڙن جو شڪار ٿي سگهي ٿو. جهت کي مادي ٻوٽي کان جدا ڪرڻ لاءِ تمام گهڻي خبرداري گهرجي. ان لاءِ ماهر مالهي ۽ تيز اوزارن جي ضرورت آهي. جهتن حاصل ڪرڻ کان اڳ وٽن جي چوڌاري مٽي ڪڍي وڃي. جهتن ۾ شاخن جو تعداد گهٽ هئڻ کپي. جهت جي چوڌاري اهو ڏنو وڃي تہ جهت پنهنجي مادي ٻوٽي سان ڪيترو جڙيل آهي. ان کي مادي ٻوٽي کان احتياط سان ڪٽي ڇانور يا واٽر ڪورس جي پر ۾ رکيو وڃي. ان بعد ان کي نرسري يا باغ ۾ منتقل ڪيو وڃي. نرسري ۾ ٻوٽي کان ٻوٽي ۽ قطار کان قطار جو فاصلو 3 کان 4 فوٽ هجڻ کپي. 40 ڏينهن تائين روز پاڻي ڏجي. گرمي کان بچاءَ لاءِ جهتن کي پلاسٽڪ جي چاري يا ڪا مناسب ڇانوري جو انتظام ڪيو وڃي.

(3) ٽشو ڪلچر ذريعي:

هن طريقي سان کجي جي وڻ جا پن، گل، يا پاڙن مان ننڍڙا حصا ڪٽي، ليبارٽري ۾ هڪ خاص قسم جي پاڻياٺ سان ڀريل شيشي جي بوتلن ۾ رکيا وڃن ٿا. انهن

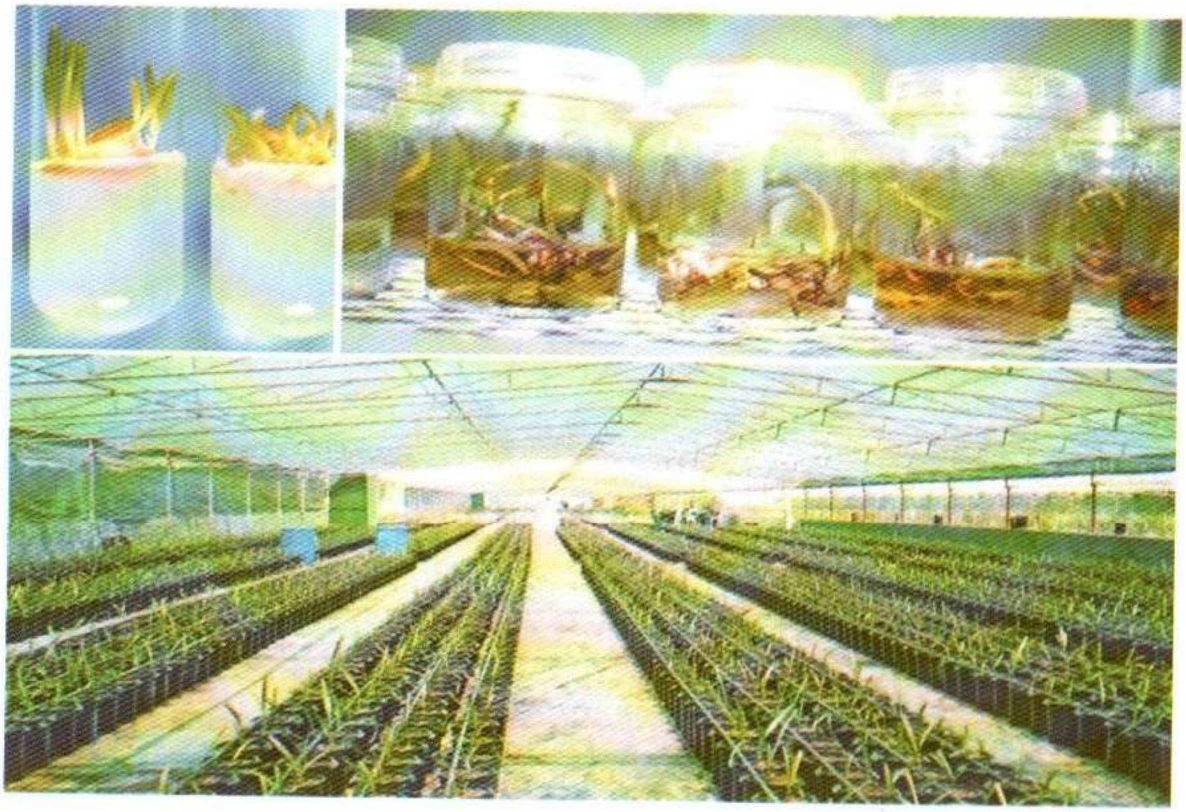

شيشي جي بوتلن ۾ ٻوٽو جنم وٺي ٿو. اتان ڪڍي انهن کي پلاسٽڪ جي ٿيلين يا ڪونڊين ۾ وجهي، گرين هائوس ۾ رکيو وڃي ٿو. ٻوٽي کي مناسب خوراڪ، هوا، نمي حاصل ٿئي ٿي. اتان ڪڍي ان کي زمين ۾ پوکيو وڃي ٿو.

آبهوا

ڪجي جي وڻ لاءِ خشڪ آبهوا، وڌيڪ گرمي ۽ گهٽ گهم هجي. ڪجي سم ۽ ڪلر کي برداشت ڪرڻ جي صلاحيت رکي ٿي، هن جو وڻ 23 سينٽي گريڊ کان وٺي 43 سينٽي گريڊ گرمي پد تائين سٺي واڌ ويجهه ڪري ٿو. اگر هوا ۾ پاڻيٺ جو مقدار 35 سيڪڙو کان وڌي هجي ته هن جي واڌ ۾ خراب اثر وجهي ٿو. ڪجي قدرتي طور خشڪ ريگستاني علائقن ۾ پيدا ٿيندي آهي. جڏهن ميوو تيار ٿيڻ لڳندو آهي ته مينهن جو پوڻ ميوي جي پچڻ ۾ رڪاوٽ وجهي ٿو. ان لاءِ ٻور کان وٺي ميوي پچڻ تائين آبهوا جو خشڪ هجڻ ضروري آهي.

زمين

ڪجي کي لڳائڻ لاءِ پڪي چيڪي زمين وڌيڪ موزون آهي، جڏهن ته ٻين سمورين زمينن ۾ پڻ ڪجي لڳي وڃي ٿي، ڏنو ته اهو به ويو آهي ته ڪجي جو ٻوٽو لوڻاٽي زمين پسند ڪري ٿو جنهن ۾ نمڪيات موجود هجي گهٽي ڪلر واري زمين ۾ به ڪٿي ڪٿي لڳڻ کان پوءِ ڪامياب وڃي ٿي. ڇاڪاڻ ته ڪجي جي وڻ ۾ لوڻ برداشت ڪرڻ جي صلاحيت وڌيڪ ٿئي ٿي. ان سان گڏ زمين ۾ ريتي ۽ چيڪي مٽي جو تناسب هجڻ ضروري آهي.

وقتائتي پوک

ڪجي جا ٻوٽا ٻن موسمن فيبروري، مارچ ۽ جون - جولاءِ ۾ پوکيا وڃن ٿا. پر اُنهن مان جون - جولاءِ واريون جهتون وڌيڪ ڪامياب آهن ۽ اُهي گهٽ مرن ٿيون. ڇاڪاڻ ته فيبروري ۽ مارچ ۾ پوکيل فصل کي گرميءَ جو مقابلو ڪرڻو پئي ٿو. ان ڪانسواءِ فيبروري ۽ مارچ ۾ گُل ٻوٽي نمودار ٿيندي آهي، ان ڪري انهن مان جهتون ڪڍڻ ڏکيو عمل آهي.

ڪجي جون جنسون

اسان وٽ سنڌ ۾ ڪيترين ئي جنسون پوکيون وڃن ٿيون. جهڙوڪ: اصيل، شڪري، نقل، نوري، خرمو، ڪربلائڻ، مدينه، دغجهلت نور، فصلي، ڪرهواري، ڪرڪٽو ڏيدي، خار، خاڪي وارو، ڪاشو واري، اسحاق واري، عيدن شاهه، هوا واري، گهوڙي واري، پيدر وغيره آهن. جن مان اصيل، شڪري، فصلي، مدينه ۽ دغلت نور وغيره سفارش ڪيل جنسون آهن.

دنيا ۾ سڀ کان وڌيڪ پسند ڪيون ويندڙ جنسون جن جي دنيا جي مارڪيٽن ۾ تمام گهڻي گهرج آهي، جن جا نالا هي آهن:

1. مد جول
2. اجوا
3. امبر
4. ميئبرون
5. نوادار
6. شيشي
7. ڪيئلاس
8. برهي

سنڌ جي ڪجي جي آبادگارن جي خوش نصيبي آهي جو سنڌ ايگريڪلچرل گروٿ پروجيڪٽ تحت مٿين سمورين جنسن جا ٽِشو ڪلچرل ذريعي پيدا ڪيل صحتمند ٻوٽا موجود آهن. ڪجي جا آبادگار اِهي جنسون پوکي ٻاهرين ڪجي جي مارڪيٽن ۾ موڪلي چڱو ناڻو ڪمائي سگهن ٿا.

پوکڻ جو طريقو

ڪجي جي پوکڻ جا ڪيترائي طريقا اختيار ڪيا وڃن ٿا. پر انهن ۾ گهڻو مقبول طريقو "چورس" پوکائي آهي، ڇاڪاڻ ته وڻن جي وچ ۾ ڪافي فصل پوکي سگهجن ٿا. هن طريقي مطابق 20x20 فوٽن جي فاصلي تي ٻوٽا پوکيا وڃن ٿا، جنهن ۾ في ايڪڙ اٽڪل 109 ٻوٽا لڳن ٿا. ڪڏهن ڪڏهن 22x22 فوٽن جي فاصلي تي به ٻوٽا پوکيا وڃن ٿا.

کڏا تيار ڪرڻ:

باغ لڳائڻ کان اڳ زمين جي ڇڪاس ڪرائجي. پوءِ ٽي يا چار اونها هر ڏجن ۽ زمين کي سنوت ۾ آڻي گهربل فاصلي تي ٻنا ۽ اڏون تيار ڪجن ۽ پوءِ زمين کي

کليو ئي ڇڏي ڏجي. ٻوٽن لڳائڻ لاءِ جنس آهر گهربل فاصلي تي زمين ۾ ڪانن وسيلي نشان لڳائي پوءِ ان جاءِ تي ٽي فوٽ اونها ۽ ٽي فوٽ ويڪرا کڏا کوٽجن ۽

ٻن هفتن تائين اهي کڏا کليا ڇڏجن تہ جيئن هوا ۽ سج جي روشني وسيلي نقصان وارا جيت وغيره ناس ٿي وڃن. ان کان پوءِ هڪ حصو کڏي جي مٿين مٽي، هڪ حصو شاخ جو لٽ ۽ ايتري تعداد ۾ ڇيٽي وارو سڙيل ڀاڻ ملائي، کڏو پورو ڀرجي. جيڪڏهن اڏوهي جو خطرو هجي تہ ڪلورو پائريفاس يا لارسبين يا اٽال اسٽار يا اميڊا ڪلوروپرڊ مليل پاڻي، کڏن جي اندروني پٽين تي ڇنڪارجي. اِها ڳالهہ تجربن ۽ مشاهدن مان ثابت ٿي آهي تہ جيڪڏهن ٻچن يا جهت جي هيٺان واري هوندي تہ پوکي بهتر ٿيندي. ڇاڪاڻ تہ واري ۾ ٻچا ڳرڻ ۽ سڙڻ کان بچي ويندا آهن. ٻچا يا جهت کڏي ۾ پوري ان جي چوگرد مٽي چڱي طرح دٻائجي. بعد ۾ شام جي وقت پاڻي ڏجي.

پاڻي جو استعمال

ڪجي جو وڻ قدرتي حالتن ۾ پاڻي جي ويجهن علائقن ۾ پيدا ٿئي ٿو. پوکائي ڪانپوءِ ان کي ڪافي پاڻي ڏنو وڃي ٿو. پاڻي جو مقدار موسم ۽ ٻوٽي جي عمر تي مقرر ڪيو وڃي. نئون باغ لڳائڻ ڪان پوءِ 40 ڏينهن تائين روزانو هلڪو پاڻي ۽ 40 ڏينهن ڪانپوءِ هڪ ڏينهن ڇڏي، ٻئي ڏينهن، 80 ڏينهن تائين ۽ ان بعد هڪ هفتو ڇڏي، ٻئي هفتي ۾ پاڻي ڏنو وڃي. جڏهن ٻوٽو پاڙون هٽي وٺي تہ گرمين ۾ هر هفتي ۽ سياري ۾ ٻن ٽن هفتن ۾ پاڻي پيارجي. ميويدار باغ کي گرمين ۾ ستين ڏينهن ۽ سردين ۾ پندرين ڏينهن پاڻي ڏنو وڃي. پر گل اچڻ وقت پاڻي نہ ڏجي ہي صورت ۾ گلن جي بجاءِ وٽن ۾ ڦوٽهڙي جو امڪان وڌي ويندو آهي. جنهن جي ڪري گل گهٽ نڪرندا آهن. جڏهن ميوو ڇٽي برابر ٿئي تہ پاڻي جلدي ڏيڻ گهرجي ڇاڪاڻ جو

گرم موسم ۾ وڻن، ٿارين، پنن ۽ ميوي جي واڌ ويجهه جي رفتار وڌي ويندي آهي. انهيءَ ڪري هن موسم ۾ وڻن کي پاڻيءَ جي ضرورت وڌي ويندي آهي. جون ۽ جولاءِ جي مهينن ۾ گرمي تمام گهڻي ٿيندي آهي، انهيءَ ڪري انهن ڏينهن ۾ هڪ هفتي جي وقفي سان پاڻي ڏيڻ گهرجي جيئن ميويدار وڻ وڌ ۾ وڌ خوراڪ حاصل ڪري سگهن. سياري جي موسم ۾ ميويدار وڻن کي پاڻي گهٽ ڏجي، ڇاڪاڻ جو زمين ۾ پاڻي جذب ڪرڻ جي رفتار گهٽجي ويندي آهي ۽ وڻن جي پنن مان پاڻي بخارن جي صورت ۾ تمام گهٽ نڪرندو آهي. انهيءَ صورت جيڪڏهن پاڻي وڌيڪ ڏبو تہ پاڻي بيهي ويندو جنهن ڪري وڻن جي پاڙن کي نقصان پهچڻ جو انديشو هوندو آهي. انهيءَ ڪري سياري جي موسم ۾ گهڻو پاڻي ڏيڻ يا جلدي جلدي پاڻي ڏيڻ کان پرهيز ڪرڻ گهرجي.

ڀاڻ جو استعمال

عام طور زميندار کجي جي باغن ۾ ڀاڻ استعمال نہ ڪندا آهن. اگر ڀاڻ استعمال ڪيو وڃي تہ فصل ڀلو ٿيندو. ڀاڻ جي چونڊ زمين جي مٽي تپاسي ڪئي وڃي. زمين جي زرخيزي ۽ ٻوٽي جي عمر ڏسي ڀاڻ استعمال ڪجي. ڪيميائي ڀاڻ سان گڏ ڇيڻي يا مال جو ڀاڻ ضروري آهي. مال جو تازو ڀاڻ هرگز استعمال نہ ڪجي. سنڌ ۾ آڪٽوبر، نومبر ۽ ٻين علائقن ۾ ڊسمبر جي مهيني ۾ سڙيل ڀاڻ استعمال ڪجي. جڏهن تہ نائٽروجن جو اڌ مقدار، فاسفورس ۽ پوٽيشم جو پورو مقدار، گل ٻاٽي کان هفتي يا ٻن هفتن کان اڳي باغ ۾ ڀاڻ استعمال ڪجي. نائٽروجن جو باقي مقدار ميوي جهلڻ کانپوءِ اپريل جي مهيني ۾ ڪيو وڃي. ٽڙ کان هڪ فوٽ پري وجهي، اٿر واري گُڏ ڪري، پاڻي ڏنو وڃي.

ياڻ جو مقدار

جيڪڏهن اين پي ڪي ياڻ استعمال ڪرڻو آهي تہ هڪ کان چار سالن جي ٻوٽي کي 20 - 10 ڪلو گرام مال جو ڳريل سڙيل ياڻ ۾ 450 - 225 گرام تائين زرخيز ڏيڻو آهي. جڏهن تہ 6 - 4 سالن جي ٻوٽي کي 30 - 25 ڪلو گرام مال جو ڳريل سڙيل ياڻ ۾ هڪ ڪلو گرام زرخيز ڏيڻو آهي. اهڙي طرح 6 کان 10 سالن جي يا ان کان وڏيڪ عمر جي ٻوٽي کي 50 - 35 ڪلو گرام مال جو ياڻ 2 - 15 ڪلو گرام زرخيز ڏيڻ کپي.

ٻوٽي جي عمر سالن ۾	ياڻ ڏيڻ جو وقت	يوريا (گرامن ۾)	سنگل سپر فاسفيٽ (گرامن ۾)	سلفيٽ آف پوٽاش (گرامن ۾)
هڪ	آڪٽوبر - نومبر	200	50	100
ٻہ	آڪٽوبر - نومبر	200	100	200
ٽي	آڪٽوبر - نومبر	300	150	300
چار	آڪٽوبر - نومبر	400	200	400
پنج	آڪٽوبر - نومبر	500	250	500
ڇهہ	آڪٽوبر - نومبر	600	300	600
ست	آڪٽوبر - نومبر	700	350	700
اٺ	آڪٽوبر - نومبر	800	400	800
نو	آڪٽوبر - نومبر	900	450	800
ڏهہ يا ان کان مٿي	آڪٽوبر - نومبر	1000	500	1000

نوٽ: جڏهن تہ وٺاڻ جو ڳريل سڙيل ياڻ جوان وڻن کي 20 ڪلوگرام في وڻ ڏيڻ گهرجي.

لڳ جو عمل

کجي ۾ نر ۽ مادي گل جدا جدا وڻن ۾ ڦٽندا آهن. جنهن جي ڪري نر ۽ مادي گلن ۾ ميلاپ ۽ مادي جي لڳ جو عمل ڏکيو آهي. جو ميوي جو ضامن آهي. لڳ جو عمل هوا ۽ ڪيڙن ذريعي به ٿئي ٿو مگر بهتر پيداوار لاءِ هٿرادو طريقو استعمال ڪري نر گلن جو مادي جي مٿان رکڻ ضروري آهي.

کجي جي نر گلن جون لڙهيون يا ٿاريون

گلن جون لڙهيون (ٿاريون) فيبروري کان مارچ تائين پچڻ شروع ٿينديون آهن. هٿرادو طريقو استعمال ڪرڻ لاءِ هيٺ درج ٿيل تفصيل ڏنل هدايتون پيش ڪجن ٿيون.

1. جڏهن مادي گلن جون لڙهيون (ٿاريون) پچن ته نر گلن جون 2 کان 3 لڙيون

مادي گلن جي گُچن ۾ رکي ڇڏجن. هيءَ عمل 2 کان 3 دفعا جاري رکجي ته مختلف وقتن تي پچندڙ لڙهيون (تاريون) لڳ ڪرائي سگهجن.

2. پچل نر جون لڙهيون (تاريون) ٻه ٽي ڏينهن اس ۾ رکجي، زرد رنگ جا داڻا ڪيڍي، ڪپهه تي لڳائي يا هٿرادو اوزار سان لڳ جو عمل شروع ڪجي.

کجين ۾ هٿ سان لڳ ڪرائڻ جو عمل

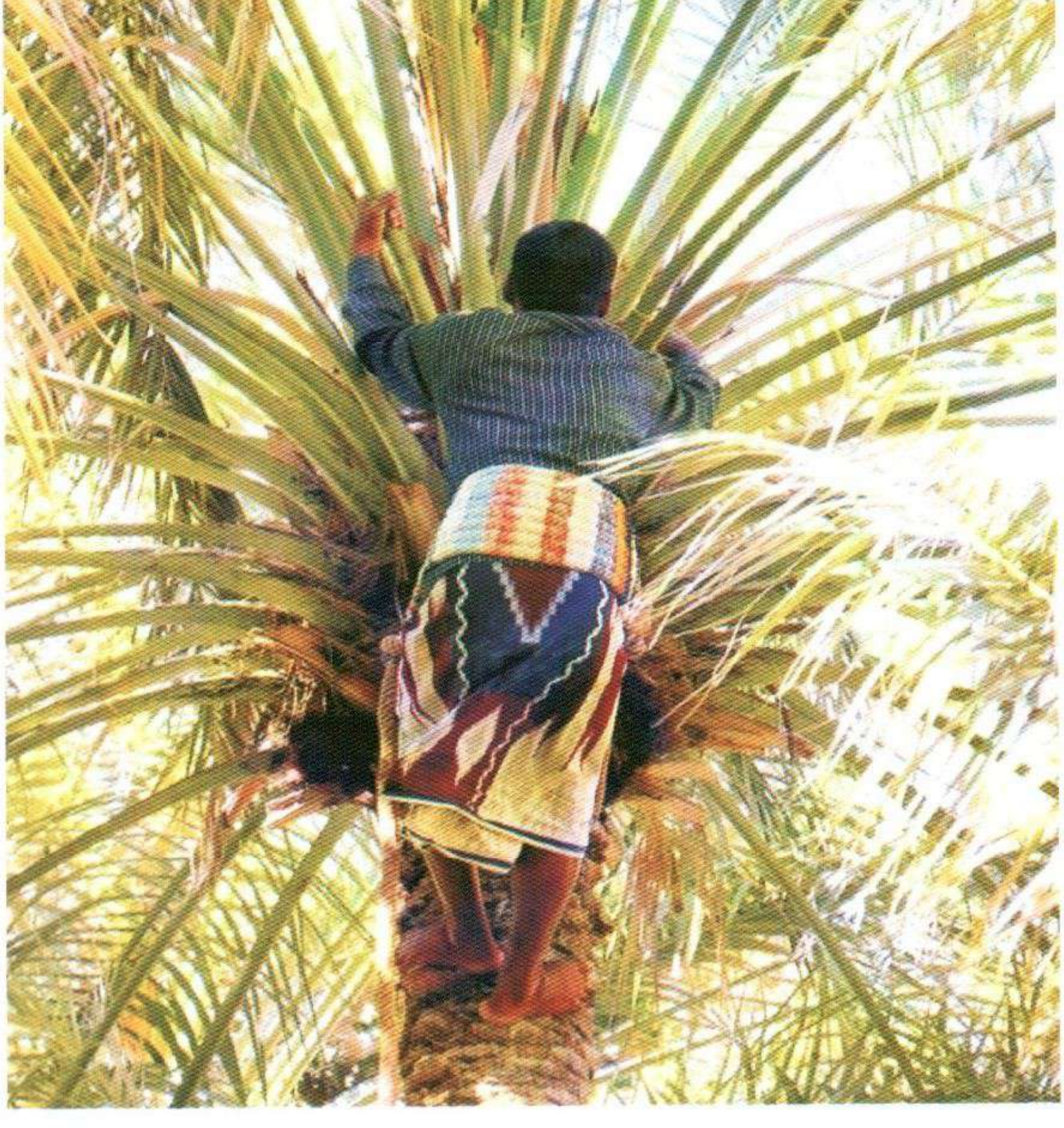

3. لڳ جو عمل صبح 9 بجي کان پهرين نہ ڪجي، ڇاڪاڻ تہ ان وقت هوا ۾ نمي گهٽي مقدار ۾ هوندي آهي. نر لڙهيون (ڌاريون) ضايع ٿي سگهن ٿيون.
4. مادي گلن جون لڙهيون (ڌاريون) کلڻ کان پوءِ 24 ڪلاڪن جي اندر عمل مڪمل ڪجي ڇاڪاڻ تہ 24 ڪلاڪن جي مدي گذرڻ کان پوءِ گلن جو لڳ ڪرائڻ ناممڪن آهي.
5. لڳ جي عمل وقت پاڻي روڪيو وڃي. لڳ کان پوءِ مينهن پئي تہ هي عمل ٻيهر شروع ڪجي.
6. نر داڻا حاصل ڪرڻ لاءِ پڪل لڙهيون (ڌاريون) ڪاٽيو جنهن جي نشاني اها آهي تہ اگر انهن کي هٿ جي آڱرين سان دٻائبو تہ چرچر جو آواز نڪرندو ۽ ٻاهرين کل ڦاٽي پوندي.
7. باغبان هر 100 مادي ڪجي جي وڻن لاءِ 5 نر ڪجور پوکين، جيڪي لڳ جي عمل ۾ مددگار ثابت ٿيندا.
8. اگر لڳ وارو عمل هٿرادو اوزار سان ڪرڻو پئي تہ لڳ واريون ڪم اينڌڙ لڙهيون (ڌاريون) ان ۾ سڪائي هڪ سنهي ڇاڻي رستي اوزار ۾ داخل ڪن، هن اوزار کي هڪ دم اُس ۾ سڪائجي.

چانگھ ڪرڻ

ڪجين جي وڻن جي ڇانگھ ضروري آهي پر گھٽي ڇانگھ جي ڪري ميوو ٿورو ۽ پاڇاٽو ٿئي ٿو. ننڍين وڻن ۾ پھرين ٻن سالن ۾ ڇانگھ نہ ڪجي ۽ ٻين پنجن سالن ۾

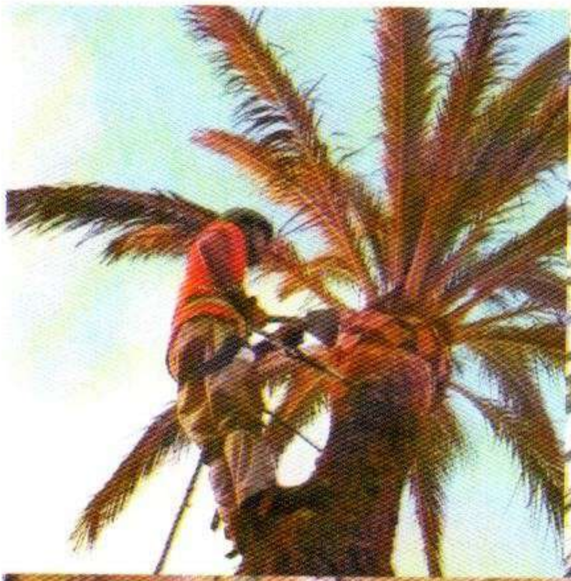

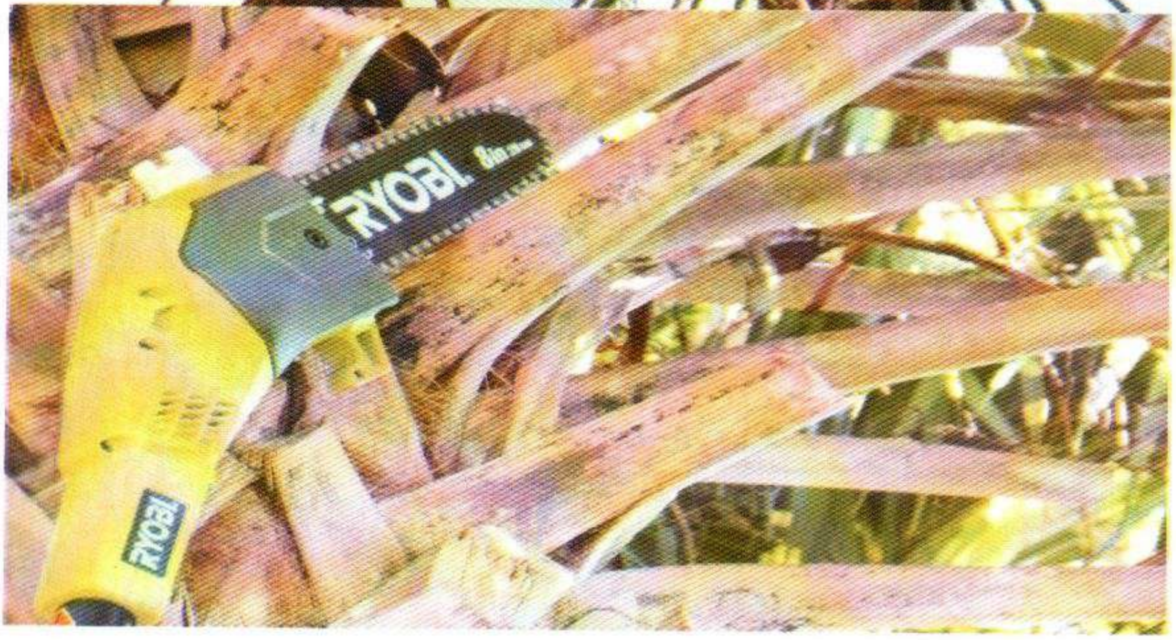

ڇانگھ خبرداريءَ سان ڪجي. هر ٻن سالن کان پوءِ هيٺين ڇڙهين جي ڇانگھ ڪجي.

ميوي کي مينهن کان بچائڻ

ميوو جڏهن ڏنگ جي صورت اختيار ڪندو آهي تہ ميوو هيٺان کان پچڻ شروع ڪندو آهي. ان وقت مينهن ميوي لاءِ خطرناڪ ثابت ٿيندو آهي. لڳاتار مينهن

ميوي کي ساڙي ڇڏيندو آهي. مينهن وسڻ کان اڳ ڳُوڇن کي تڏن سان ڍڪي ڇڏجي. اهو ضرور آهي تہ هوا جي گذر لاءِ ڪجهہ وِٿي رکجي. اگر گهٽي مينهن جو امڪان هجي تہ ميوي کي ڏنگ جي حالت ۾ توڙي اُس ۾ سڪائجي. هي ڪور (غلاف) عام طور ميوو جڏهن ڏوڪي جي حالت ۾ رسي تہ چاڙهي ڇڏجي.

نوٽ: ڊيوپانٽ ڪمپني جي ٽيوڪ ڪمپني جا ٿيلها ڪجي جي ڇڳن تي چاڙهڻ لاءِ زياده فائديمند آهن.

هي ٿيلها خاص طرح جي ڪپڙي مان ٺهيل آهن. جن منجهان هوا جو گذر تہ ٿي سگهي ٿو پر پاڻي نٿو گذري سگهي. جنهن جي ڪري ڪجين کي نقصان نہ ٿو ٿئي.

نقصانڪار جيت

ڪجي جي وڻن کي ڳاڙهي ٽنڊڻيءَ، ڇلر وارو ڪينئون ۽ ميويي وارو ڪينئون حملو ڪري نقصان پهچائين ٿا، پر هن وقت سنڌ ۾ ڪجين جي باغ ۾ سڀ کان وڏيڪ تباهي ڪندڙ جيت ڪجي جو ڳاڙهو ٽنڊڻ آهي. جنهن جو تفصيلي ذڪر هيٺ ڏجي ٿو.

ڪجي جو ڳاڙهو ٽنڊڻ (Red Palm Weevil):

Rhynchophorus ferrugineus

سنڌ اندر هن جيت جو شروعاتي حملو 1980ع واري ڏهاڪي ۾ خيرپور ۽ سکر وارن علائقن ۾ ڏٺو ويو. وقت گذرڻ سان گڏوگڏ هن جيت جو حملو وڌندو ويو. هن

وقت هي جيت تمام گهڻي شدت اختيار ڪري ويو آهي. هن جيت جي حملي سبب آبادگارن جو تمام گهڻو نقصان ٿي رهيو آهي. هن جيت جي زندگي واري چڪر جي سڃاڻپ هيٺ ڏجي ٿي.

آنا: (Egg)

هن جيت جي بالغ مادي سراسري طور 204 آنا لاهيندي آهي. آنا اڪثر ڪري ڪجي جي نرم حصن تي لاهيندي آهي. اها جڳهه جتان جهتون ڪڍيون ويندون آهن. آنا اڇي رنگ تي مائل ٿيندا آهن. آنن مان 3 ڏينهن اندر ڪينئان نڪري ايندا آهن.

ڪينئان: (Grub)

هي ڪينئان اڇاڻ مائل ۽ سندن مٿو هلڪو ناسي رنگ جو هوندو آهي. هي ڪينئان ڪجي جي ٽڙ اندر نرم حصن کي کائيندا آهن ۽ سرنگهه ٺاهيندا آهن ۽ سرنگهه ٺاهي ٽڙ جي مٿين طرف هلندا ويندا آهن. جيڪي اندر ئي اندر ٽڙ کي کائي کوو ڪري ڇڏيندا آهن.

سوبِٽ: (Pupa)

ڪينئون جڏهن پنهنجي جواني جو وقت پورو ڪندو آهي تہ پوءِ پنهنجي مٿان ڪاٻر جو هڪ ڪوپو ٺاهي ان ۾ ويهي رهندو آهي. سوبِٽ مان 12 کان 20 ڏينهن اندر بالغ نڪري ايندو آهي.

بالغ: (Adult)

ڪجي جو هي ٽنڊڻ ڳاڙهاڻ مائل هلڪي ناسي رنگ جو ٿيندو آهي سندس مٿي تي هڪ مڙيل سونڊ ۽ بہ مڇون ٿينديون اٿس. هن جيت جي بالغ مادي نر کان ٿورو وڏي ٿيندي آهي. هن جيت جا بالغ رات جو اڏامندا / گهمندا آهن.

نقصان جون نشانيون: (Damage Symptoms)

1. هن جيت جو اڪثر حملو زمين جي سطح کان اڌ يا هڪ فوٽ مٿي جهتين نڪرڻ واري جڳهه تي ٿيندو آهي.
2. هن جيت جو حملو 5 کان 12 سالن جي عمر وارن وڻن ۾ وڌيڪ ڏٺو ويو آهي.
3. نقصان وارن ٿڙن ۾ جيڪي سوراخ هوندا آهن انهن مان ڪنئور نما هلڪي ناسي رنگ جي پاڙيات نڪرندي آهي.
4. شديد حملي جي صورت ۾ ٿڙ اندر ڪرٽ جي ڪٽڻ وارو آواز ٻڌڻ ۾ ايندو آهي.
5. شديد حملي جي صورت ۾ ڪجي جا پن ۽ لامون هيڊاڻ مائل ٿينديون آهن. آخرڪار نتيجي ۾ هوا لڳڻ ڪري ڪجي جو وڻ ڪري پوندو آهي.
6. حملي آور وڻ ۾ آنا، ڪينئان، سوبٽ ۽ بالغ موجود هوندا آهن.

احتياطي تدبيرون: (Precautionary Measures)

1. باغ جي اندر گندگاهه کي ڪيڏي صاف ڪرڻ گهرجي.
2. باغ ۾ اونها هر ڏيڻ گهرجن.
3. پاڻي ۽ ڀاڻ سفارش ڪيل طريقن سان ڏيڻ گهرجي.
4. ڪجين جي باغ اندر ڪيلي ۽ ڪمند جي پوک هرگز نه ڪرڻ گهرجي ڇو ته ٻئي فصل هن جيت جي واڌ ويجهه ۾ مددگار ثابت ٿيندا.
5. نون باغن ۾ تندرست جهتون لڳائڻ گهرجن.
6. باغن اندر جنتر، برسيم، لوسڻ ۽ گوار وغيره پوکڻ گهرجي ائين ڪرڻ سان زمين جي زرخيزي وڌندي ۽ ان سان گڏوگڏ ڪجين جا وڻ صحتمند رهندا ۽ بهتر پيداوار ڏيندا.
7. باغ اندر گڏ تمام گهڻي احتياط سان ڪرڻ گهرجي، جيئن وڻ يا ان جي پاڙ کي ڪو زخم نه رسي، ڇو ته زخم واري جڳهه تي مادي ٽنڊڻي آنا لاهيندي آهي.
8. سڪل لامن کي تيز ڌار واري اوزار سان ڪٽڻ گهرجي.
9. جهتون تمام گهڻي احتياط سان ڪڍيون وڃن جهتن نڪرڻ واري جڳهه تي گاڏين جو استعمال ٿيل موبل آئل (ڪارو تيل) هنيو وڃي يا ڊيزل تيل جو ڦوهارو ڪجي. ان ڪانسواءِ ٿوم کي ڪٽي، ان ۾ ٿورو ڪونٽر ملائي زخم واري جاءِ تي لڳائجي، انهن سڀني تدبيرن جي استعمال ڪان پوءِ ٻن يا ٽن ڏينهن ڪانپوءِ ان کي مٽي سان ڍڪي ڇڏجي.
10. ڪجي جي باغ اندر گهٽ پاڻي وٺندڙ فصل پوکيا وڃن.
11. ڪجي جي ٿڙ ڀاهران دڪا ٺاهڻ گهرجن، جيئن پاڻي سڌو سنئون وڻ جي ٿڙ کي نه لڳي.
12. جيڪڏهن ڪجي جو وڻ نقصان سببان ناقابل اصلاح هجي ته ان کي هڪدم ڪپي، ختم ڪري ڇڏجي ته جيئن ٻاڙهي ٽنڊڻي جي واڌ ۽ ڦهلاءَ کي روڪي سگهجي.

ضابطو: (Control)

جيئن تہ هي تنبڙ پنهنجي زندگي جو دورو وڻ ۾ ئي مڪمل ڪندو آهي، ان ڪري ڦوهاري ذريعي ختم ڪرڻ ڏکيو ٿي پوندو آهي، ان ڪري فاسٽ ٽاڪسن گوريون يا ڪارپيٽ (ڪيليشم ڪاربائيڊ) جهڙا ڪنٽرول وڌيڪ مؤثر ۽ ڪارآمد ثابت ٿيا آهن.

طريقيڪار:

سڀ کان پهريائين ٽڏڻي جي ڪري نڪتل سوراخ کي ڪنهن لوهي تار وسيلي صاف ڪجي پوءِ انهن سوراخن ۾ هڪ يا ٻہ فاسٽ ٽاڪسن گوريون في سوراخ ڪارپيٽ جا ننڍڙا ٽڪرا هڪ يا ٻہ في سوراخ استعمال ڪجن. جيڪي ڪينئن، سونڍ ۽ بالغ جي خاتمي لاءِ ڪارآمد ۽ مؤثر آهن. گورين يا ڪارپيٽ کي سوراخن ۾ وجهي پوءِ انهن سوراخن کي گاري سان چڱي طرح بند ڪيو وڃي تہ جيئن گوريءَ جا ڪارپيٽ يا فيومس (دونهون) سڄي ٿڙ جي اندرئين حصي ۾ ڦهلجي وڃن تہ جيئن هن جا ڪينئان ۽ بالغ ختم ٿي وڃن.

ميوي وارو جيت / نقصان جون نشانيون : (Fruit Borer)

هن جيت جا ڪينئان ڪجي جي ڪري ڪچي ميوي کي نقصان پهچائين ٿا. ڪيئنون ميوي جي ٽوپي جي پرسان سنهو سوراخ ڪري ميوي اندر داخل ٿئي ٿو ۽ ان جي ڳِپ ۽ نرم کوڪڙي کي کائي نقصان پهچائي ٿو هن ڪينئين جا حملي آور ميوا وڻ مان ڇڻي وڃن ٿا. جنهن ڪري ڪجي جي پيداوار کي ڪافي نقصان رسي ٿو.

احتياطي اُپاءُ:

1. ڪجين جي باغن کي گندگاهه کان صاف رکجي تہ جيئن جيت وغيره پنهنجو نسل وڌائي نہ سگهن.
2. پاڻ ۽ پاڻي سفارش ڪيل مقدار ۽ صحيح طريقي سان وقت تي ڏيڻ کپي.
3. جنهن ڪجي جو وڻ ۾ هن ڪينئن جو حملو نظر اچي تہ ان ڪجي جي گوشن کي اهڙيءَ طرح هٿ هڻجي جيئن حملو ٿيل ڪچو ميوو هيٺ ڪري پوي ۽ پوءِ انهن ڪريل ميون کي گڏ ڪري ساڙجي يا زمين ۾ پورجي.

هينيان ميڙيل ميوي کي ساڙڻ ۽ گندگاهه ختم ڪرڻ کانپوءِ باغ ۾ پاڻي ڏجي تہ جيئن باقي زمين تي ڪريل / بچيل ڪينئان بہ مري وڃن.

اسڪيلز ياچلر : (Scals)

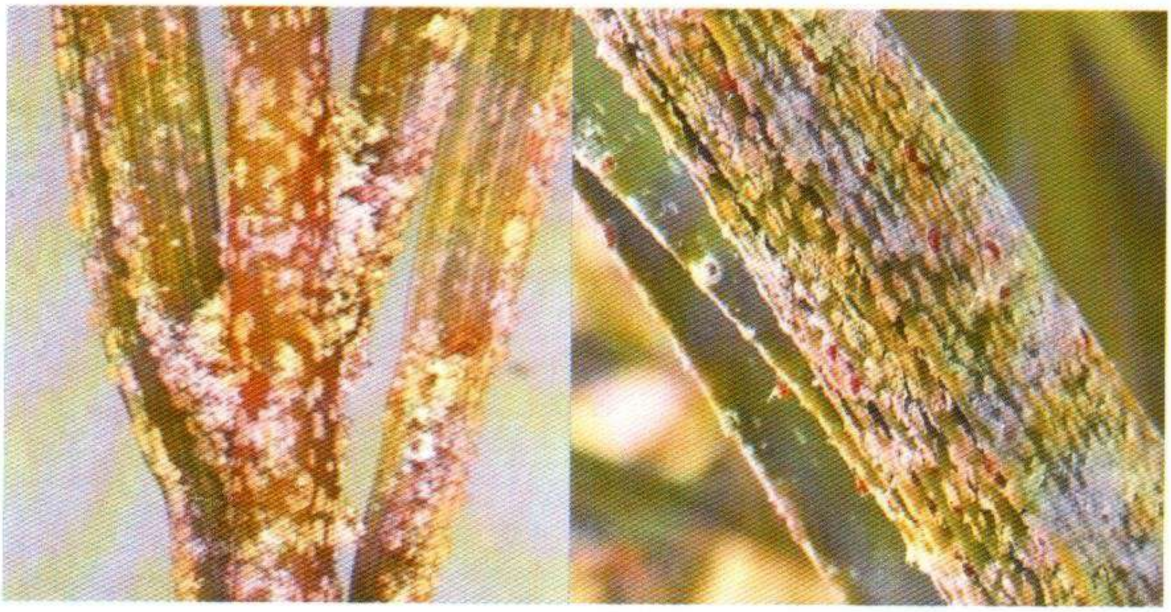

هي جيت ڪجي جي پنن ۽ ڪجي جي ڏانڊين تي چنبڙيل هوندا آهن ۽ اتان ئي ٻوٽي جو رس چوسيندا رهندا آهن. نتيجي ۾ ٻوٽو ڪمزور ٿي ويندو آهي، جنهن ڪري ميوو تعداد ۾ گهٽ، سائز ۾ ننڍو ۽ بدصورت ٿيندو آهي.

بچاءَ:

بيماري لڳل ٻوٽن تي سپراسائيڊ اسڪاليڪس يا ٻي پرائز زهريلي دوا استعمال ڪجي. 10 کان 7 ڏينهن جي ساهي کان پوءِ اسپري 2 کان 3 دفعا ڪريو. ان کانسواءِ ڏيڍ کان ٽي ڪلو گرام داڻيدار زهر وڻ جي هيٺ وجهي گوڏي ڪجي ۽ پاڻي ڏجي.

کجي جون بيماريون

سنڌ ۾ کجين کي ڪا خاص بيماري ڪان نقصان نہ رسندو آهي پر تنهن هوندي بہ ڪجھ اهم بيمارين جو ذڪر ڪجي ٿو جيڪي ڪڏهن ڪڏهن نقصان جي حد تائين پهچي وينديون آهن.

ڪانگياري:

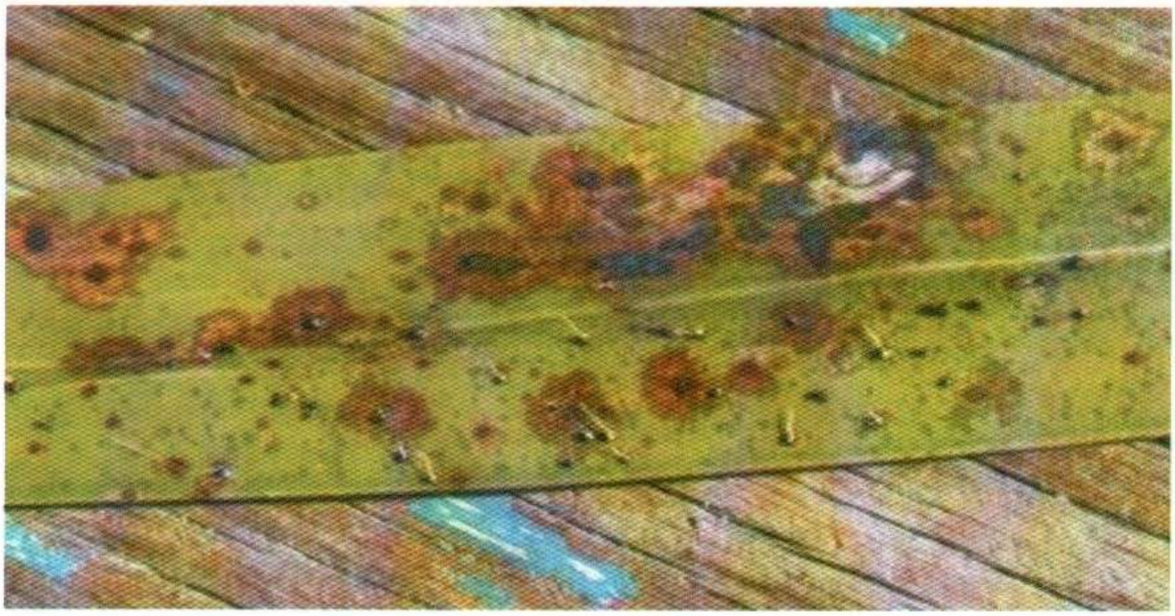

هن بيماري ڪان هر عمر جو ٻوٽو متاثر ٿئي ٿو. هن بيماري ۾ پتن تي ڪارا داغ نمودار ٿين ٿا. سخت بيماري جي اثر ڪري پن خشڪ ٿي پون ٿا. بيمار وڻن ۾ ناقص ۽ گهٽ تعداد ۾ ميوو لڳي ٿو. اگر علاج نہ ڪبو تہ وڻ ختم ٿي ويندو.

بچاءُ:

1. لاباري يا ميوو لاهڻ کانپوءِ بيمار شاخن جي وڍ ڪٽ ڪئي وڃي.
2. بيماري وارا پن ساڙيا وڃن.
3. هڪ ڪلو گرام سلفران 100 گئلن پاڻي ۾ ملائي 4 - 3 اسپري ڪيا وڃن.

ڪجي جي وڻ جو سڙڻ:

ڪجين ۾ اچانڪ سڙڻ جو سبب هڪ فنجي فيوزيرم سلوني (Fusarium solanni) آهي، هي بيماري هر قسم ۽ هر عمر جي ٻوٽي تي حملو ڪري سگهي ٿي. هن بيماري جو حملو وڻ تي هيٺان کان شروع ٿي مٿي چوٽي ڏانهن وڌي ٿو. پر بيماري جون نشانيون مٿئين حصي تي ئي ظاهر ٿينديون آهن. جنهن ۾ پنن جو رنگ هيڊائڻ مائل سائو يا بلڪل هيڊا ٿي ويندا آهن. اهڙي طرح پنن جي وچين ڏانڊي ۾ ڪنڊا اچا ٿيڻ لڳندا آهن ۽ آخر ۾ ٻوٽي جا مٿيان سيئي حصا خشڪ ٿي مري ويندا آهن.

بچاءُ:

ڪاربنڊا ازم 3 گرام في ليٽر جي حساب سان محلول ٿاهي ٻوٽي جي چلهي ۾ وجهجي، يا ڪاپر سرائيت پذير فنجي مار (Fungicide) زهر استعمال ڪجي.

ميوي جو سڙڻ:

بارشن ۽ نميءَ جي ڪري ميوو ڦاٽي پئي ٿو.

بچاءُ:

ڪجور جي ڇڳن تي واٽر پروف ٿيلهيون چاڙهيون وڃن.

برداشت

ڪجي جو ٻوٽو چوٿين سال ميوو جهلي ٿو. جولائي يا آگسٽ ۾ ميوو پچي راس ٿئي ٿو. مڪمل پيداوار 10 ـ 8 سالن کان پوءِ حاصل ٿئي ٿي. هڪ ٻوٽو 40 کان 80 ڪلو گرام ميوو جهلي ٿو. ميوي جي فڪري ۽ برداشت وقت ڪافي حصو ضايع ٿي ويندو آهي.

ميوي لاهڻ وقت هيٺ ذڪر ڪيل تدبيرون ۽ احتياط ڪريو.

ڪجي جو ميوو پچڻ کان اڳ نه توڙيو. ڇو جو ان ۾ ڪڙاڻ ٿئي ٿي ۽ منڊي ۾ قيمت نه ٿي ملي. اگر پڪل ميوو دير سان لاهجي ٿو ته سڙيو وڃي. ان لاءِ ضروري آهي ته پڪل ميوي کي بروقت برداشت ڪريو. ميوو پچندو آهي ته ان جو رنگ پيلو ٿي پوندو آهي، مناڻ مڪمل ٿيندي آهي. اڪثر آبادگار ميوو لاهي زمين تي پکيڙي ڇڏيندا آهن. جتان ان کي ڪيڙا لڳن ٿا. ميوو ڏاڪڻ رکي توڙجي ۽ ان جي حفاظت ڪجي.

ميوي کي خشڪ ڪرڻ

(1) تڏن تي خشڪ ڪرڻ

ڪجين کي تڏن تي سڪائڻ

ڪجين کي پلاسٽڪ جي ٽريز تي سڪائڻ

هن طريقي سان جڏهن ميوو ڏنگ جي صورت حاصل ڪري، تہ اس ۾ تڏن تي پڪيڙجي ۽ سج لهڻ کان پوءِ هوادار ڪمري ۾ رکي ڇڏجي. مکين ۽ مٽي کان بچائڻ لاءِ ململ جو ڪپڙو مٿان وڇائجي.

(2) ميوي کي ڪاسٽڪ سوڊا سان صاف ڪرڻ

هن طريقي سان ميوي کي 1% ڪاسٽڪ سوڊا جي ٽهڪيل پاڻياٺ ۾ هڪ منٽ رکي ٻاهر ڪڍي، عام پاڻي سان ڌوئجي. 4 - 3 ڏينهن اس ۾ سڪائي ڏبن ۾ بند ڪجي.

(3) ڇوهارو ٺاهڻ

ميوو ڏوڪن جي صورت ۾ توڙجي. ان کي ململ جي ڪپڙي ۾ وجهي، اٻرندڙ پاڻي ۾ 3ـ2 منٽ رکجي. ان بعد 5ـ4 ڏينهن تڏن تي پکيڙجي، ڇوهارا تيار ٿي پوندا.

هڪ سو گرام ڪجور جي ميوي ۾ موجود خوراڪ جا جُزا

ڪئلشيم	32.00 ملي گرام
فولاد	1.15 ملي گرام
مئگنيشم	35.00 ملي گرام
فاسفورس	40.00 ملي گرام
پوٽاشيم	652.00 ملي گرام
سوڊيم	3.00 ملي گرام
جست	0.29 ملي گرام
ٽامون	0.28 ملي گرام
مئگنيز	0.29 ملي گرام

سلينيم	1.90 ملي گرام
رائبوفليون	0.09 ملي گرام
نياسن	0.10 ملي گرام
پئنٽوٿڪ ايسڊ	2.20 ملي گرام
وٽامن - بي 6	0.78 ملي گرام
فوليٽ	0.19 ايم سي جي
وٽامن - A	12.60 ايم سي جي
وٽامن - E	50.00 آئي يو
پاڻي	0.10 ملي گرام
انرجي	22.50 ملي گرام
پروٽين	275.00 ڪلو ڪئلريز
چربي	0.45 گرام
ڪنڊ	73.51 گرام
فائيبر	7.5 گرام
ايش	1.58 گرام

ورلڊ بئنڪ جي سهائتا سان سنڌ ايگريڪلچرل گروٿ پروجيڪٽ ذريعي حڪومتِ سنڌ طرفان آبادگار ڀائرن لاءِ هيٺيان زرعي اوزار رعائتي قيمت تي موجود آهن.

كجين جي پٽائي لاءِ ميڪينڪل ليڊر

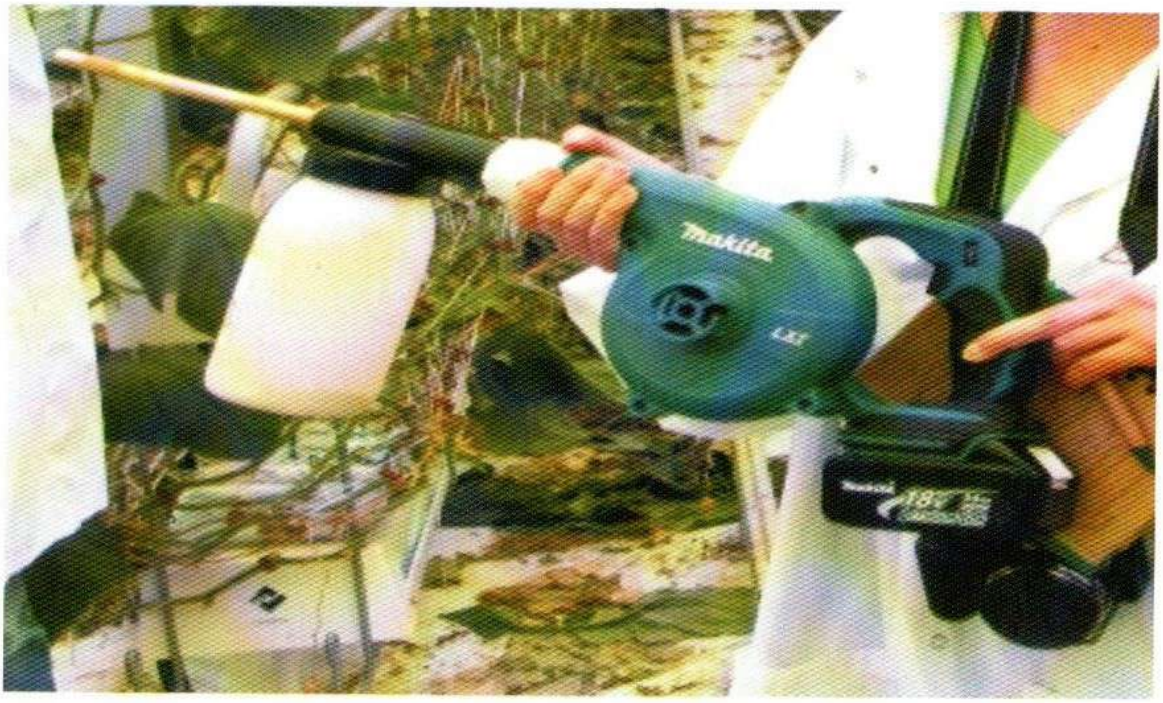

پولین گن

پروسیسنگ پلانٹ

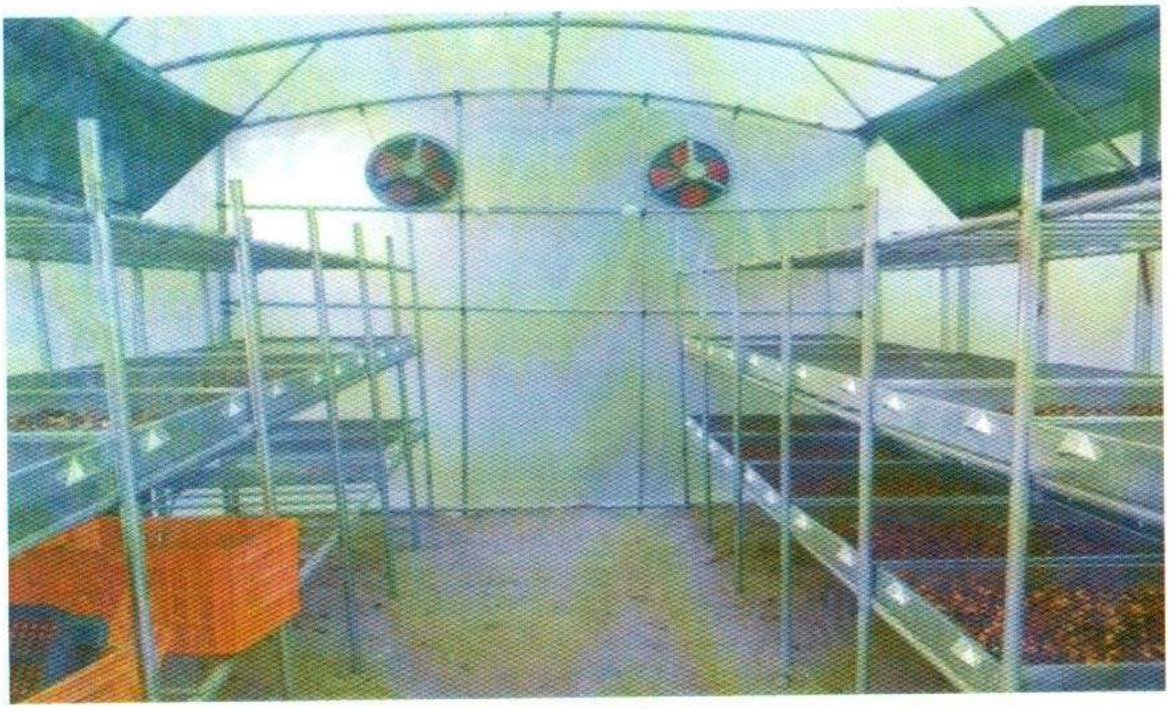

کولڈ اسٹوریج

ٹِشو کلچر پوٹا

پلاسٽڪ جون ٽوڪريون

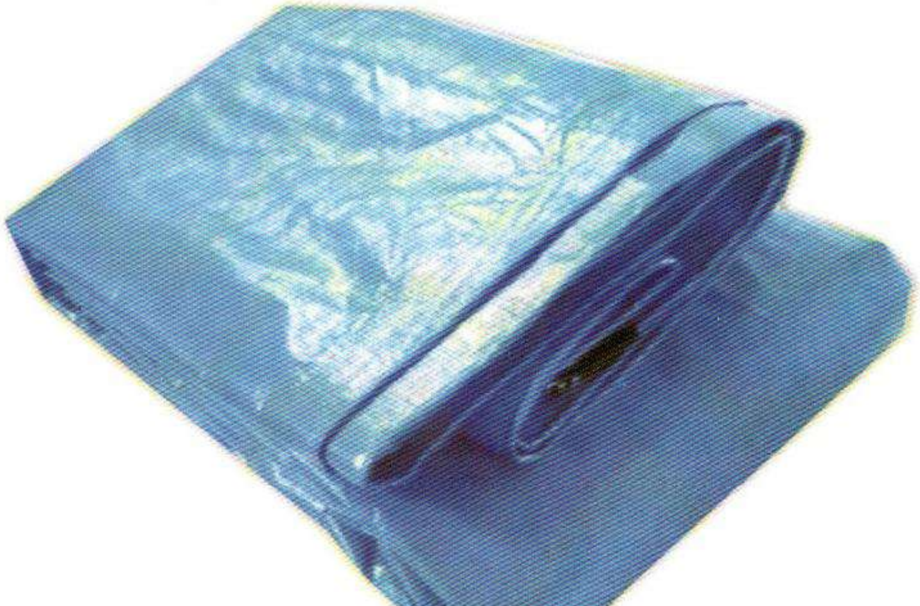

پلاسٽڪ شيٽ

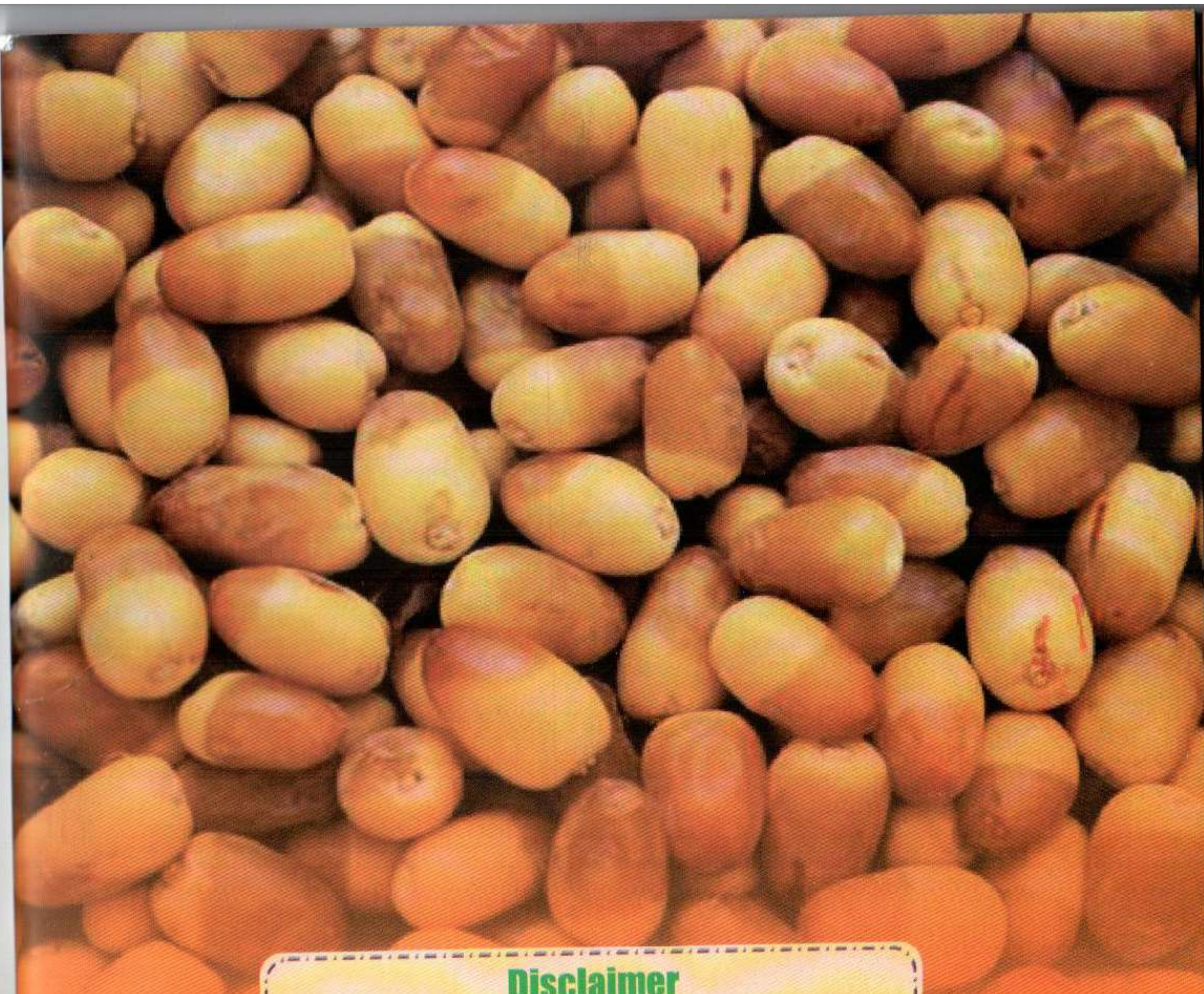

Disclaimer

هن ڪتاب ۾ ڏنل مواد مختلف ڪتابن، تجربن، مشاهدن ۽ انٽرنيٽ تان حاصل ڪيو ويو آهي، جنهن جا سڀ حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ آهن.

هن ڪتاب ۾ ڏنل معلومات جي ڪن به نتيجن جو ذميوار ادارو نه هوندو. پڙهندڙ ڏنل معلومات پنهنجي سمجهه ۽ ذميواري آهر ڪتب آڻين.

Advance Printing Agency Hyd: 0300 0815982

Address:
House # 66, Civil Lines, Defense Society Hyderabad
www.sagp.pk